

První litevská KNIHA

Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Editor: Martynas Mažvydas

Kniha vznikla na zakázku
Albrechta Braniborského

PŘÍMÁ souvislost s reformací.

Konkurence Malé a Velké
Litvy

Počátek SOUVISLÉ litevské
literární tradice.

První litevská KNIHA

Luteránský *Catechismus*,
1547, Královec

Kniha byla kolektivním dílem.

Kromě Mažvydase
spolupracovali
Stanislovas Rapolionis a
Abraomas Kulvietis.

Mažvydas vycházel z celé
řady starších katechismů
německých a polských (viz
povinnou sekundární četbu)

První litevská KNIHA

- 79 stran
- Vnější formát 18 x 11 cm
- Sazební plocha 12,5 x 7 cm
- Zachovaly se dva výtisky: ve Vilniuské univerzitě a v Toruňské univerzitě (Polsko)

První litevská KNIHA

STRUKTURA

Titulní strana

Latinské čtyřverší

Latinská předmluva

Litevská předmluva

Slabikář

Katechismus, 5 částí:

Desatero

Vyznání víry (krédo)

Otčenáš

Svatosti

Povinnosti stavů

Zpěvník

První litevská KNIHA

Latinské věnování *Katechismu*
Velkému Litevskému Knížectví

AD MAGNUM
DUCATVM LITVANIAE

AD MAGNUM
DUCATVM LITVANIAE

*Fausta ducum magnorum altrix, Lituania clara,
Haec mandata Dei, suscipe mente pia,
Ne te, cum dederis rationes ante tribunal
Augustum, magni iudicis ira premat.*

**Fausta ducum magnorum altrix, Lituania clara,
Haec mandata Dei, suscipe mente pia,
Ne te, cum dederis rationes ante tribunal
Augustum, magni iudicis ira premat.**

Šťastná matko velkých knížat, osvícená Litvo,
Tato slova Boží přijmi s myslí pobožnou,
Aby tě, když budeš se zodpovídat před soudem
Vysokým, velkého soudce hněv nezatížil.

První litevská KNIHA

Latinská předmluva *Katechismu*.

PASTORIBVS

ET MINISTRIS ECCLESiarUM

In Litvania gratiam et pacem

Předmluva oslovuje kněze Litevského velkoknížectví a nabádá je k aktivnější katechizaci, tzn. šíření křesťanství v Litvě.

Autorství nejisté: pravděpodobně text společně napsali rektor Královecké univerzity Friedrich Staphilus a sám Mažvydas.

I 8568

PASTORIBVS

ET MINISTRIS ECCLESIA

rum in Litvania gratiam
et pacem.

Quidam nimis arctis limitibus scripturae sacrae possessionem includunt, dum eam sola sacerdotum familia terminant, plebe interim exterminata. Pollui sacra, propbanari mysteria clamitant, et quasi magna publicis domesticisque; seditionibus fenestram aperiri, si populum admittendum censeas. His igitur cautio est, nequis in Apostolorum, Prophetarumque; sacrarium introducatur, lingua vernacula loquens. Sed haec inuria est intolerabilis. A communibus sacris arceri populum, quibus tamen abesse sine animae vitaeque; aeternae detrimento, possit nemo, quid quaso potest iniquius? Quae. n. sacra communiora, quae magis necessaria populo, quam doctrina caelestis? Haec enim sola ceu leopboros certam aeternae salutis viam omnibus aequae praescribit, atque demonstrat. Quia enim tam plebs, quam proceres, caelesti opus habent doctrina, quae quid Deus a nobis postulet, quid nos possimus praestare, doceat, ostendatque; quae sine causa consequenda salutis sempiternae, etc. Ergo cum haec doctrina excludat neminem, haud recte quidem inra

A H

priuata

První litevská KNIHA

KNIGIELES

Pašias byla Letuūnštump jr

Szemalštump.

Bralei seferis imkiet manī lr skalēkiet/
Jr eatai škaitidamī permankiet.
Mašla schito tewai iusu erakšdawa turci.
Ale to negaleia ne wenu budu gauti.
Regtey to narela sawa atimis/
Lai pyr ischgiršī sawa ausimis.
Jan nu ka tewai nakada neregleia/
Nu schieat wšs iusump acia.
Veizdekiet lr dabakierese šmanes wofas
Schieat eit iusump šadis bogaus karalistas
Malanel ir šu dziaušmā es šadi prigimkiet
A iusu bukiušu scheimina matikiet.
Sunus dukteris iusu tur eatai matiey
Viša schyrdy tur eš dewa šady milety.
Jei bralei seferis tus šadzins nepapektis
Dewa tewā lr sunu šau milu padaršit.
Jr pašlawinėi pa atimis dewa busit.
Višosū daitkosū palaimi tureste.
Schieu mašlu dewa tūtraš pašysye
Jr bogaus karalistas p prišartyšys.
Kušca

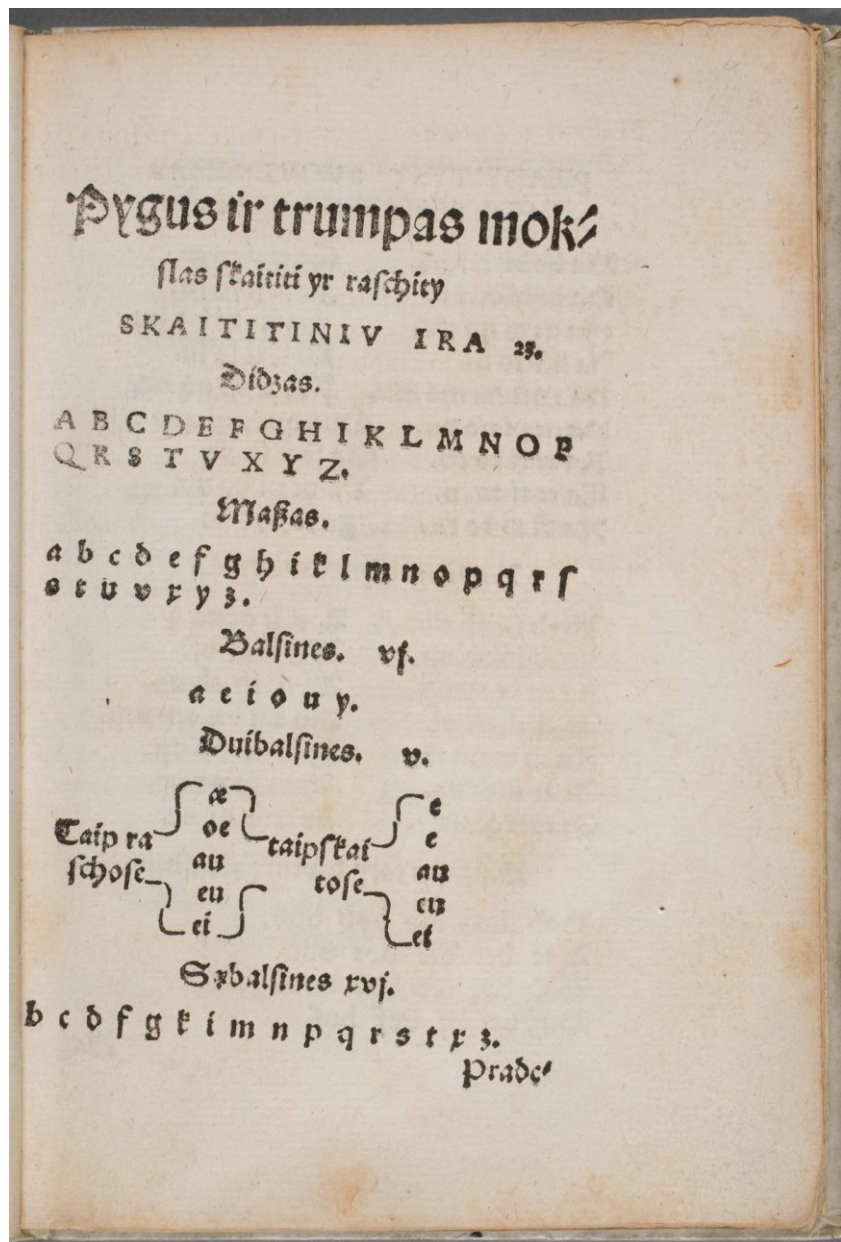
Litevská předmluva: první báseň v litevštině „Knížky sami promlouvají na Litevce a Žemaity“

Akrostich (první písmena každého řádku), řádek 3 až 17:

MARTJNVS MASVJDJVS

[Následuje četba litevské předmluvy, viz materiály v ISu]

První litevská KNIHA

Slabikář

Mažvydas je autorem prvních litevských gramatických termínů:

Skaitytinė – písmeno

Balsinė – samohláska

Dvibalsinė – dvouhláska

Svibalsinė – souhláska

PRÆDESTYSY SVGVLDIMAS
Səbalsiniu pirm balsiniu.

Da be bi bo bu.	Ca ce ci co cu.
Da de di do du.	Ja se si so su.
Ga ge gi go gu.	Ha he hi ho hu
Ja ie li lo lu.	La le li lo lu.
Ma me mi mo mu.	Ta ne ni no nu.
Pa pe pi po pu.	Qua que qui quo quu.
Ra re ri ro ru.	Sa se si so su.
Ta te ti to tu.	Va ve vi vo vu.
Ra re ri ro ru.	Pa se si so su

Baisines pirm səbalsiniu.

Ab eb ib ob ub.	Ac ec ic oc uc.
Ad ed id od ud.	Af ef if of uf.
Ag eg ig og ug	Ah eh ih oh uh.
Al el il ol ul.	Am em im om um.
An en in on un.	Ap ep ip op up.
Ar er ir or ur.	As es is os us.
At et it ot ut.	Ar er ir or ur.

Balsines tarp dweiu səbalsiniu.

Bab beb bib bob bub.
Bac bec bic boe buc.
Bad bed bid bod bud.
Baf bef bif bof buf.

První litevská KNIHA

- Slabikář

Bag bez big bog bog. Bal bel bil bol bus.
Bam bam bim bom bun.
Ban ben bin bon bun.
Bap bep bip bep bup. Bar ber bir bor bur.
Bas bes bis bes bas. Bat bet bit boe but.

Dwy sebal sine pirms balsinta.

Bda bde bdi bdo bdu. Bla ble bli blo blu.
Bra bre bri bro bru. Cha che chi cho chu.
Cla cle cli clo clu. Cna cne emi cno cmu.
Cna cne emi cno cmu. Cra cre cri cro cru.
Cea ce cei ceo ceu. Dla dle dli dlo dlu.
Dma dme dmi dno dnu.
Dna dne dni dno dnu. Dra dre dri dro dru.
Fra fre fri fro fru. Fla fle fli flo flu.
Gla gle gli glo glu. Gda gde gdi gdo gdu.
Gma gme gmi gno gnu.
Gna gne gni gno gnu. Gra gre gri gro gru.
Pna pne pni pno pnu. Pra pre pri pro pru.
Pea pre pi pro pu. Psa pse psi pso psu.
Sea sce sei sco seu. Spa spe spi spo spu.
Sea ste sti sto stu. Sera stre stri stro stru.

Balsines veuai dwem alba cryms sa
balsinems pirms deas.

Uy elz ilz olz ulz. Uuc ene inc one^u uc.

První litevská KNIHA

- Slabikář

Ans ems lms oms ums.

Ans ens ins ons unis. Ant ent lnt ont unt.

Anr enr inr onr unr. Ars ers irs ors urs.

Arr err irr orr urr. Abs ebs ibs obs uis.

Arbs erbs irbs orbs urbs.

Aps eps ips ops ups.

Apps erps irps orps urps.

Balsines carp sabalsinu.

Tab ceb eib eob cub. Dab deb dib dob dub.

Fab feb fib fob sub. Gab geb gib gob gub.

Hab heb hib hob hub. Jab ieb iib tob iub.

Lab leb lib lob lub. Mab meb mib mob mub.

Nab neb nib nob nub. Pab peb pib pob pub.

Rab reb rib rob rub. Sab seb sib sob sub.

Tab teb tib tob tub. Vab ueb uib uob uub.

Xab reb rib rob rub. Zab zeb zib zob zub.

Gals to maksla, Ischmincygas makitos
bernelia daugiu syllaabifaturas
teneapsun kin, Det skaitici tur
io weikiaus makicij.

Suneley makikierese weikiaus nepateiskies
Pateikandame terou labia netrekiet.

První litevská KNIHA

- Slabikář

První litevská KNIHA

CATECHISMVSA

PRASTY SZADBI DEL PRA

ſtu žmanis a bldzius del ſnelis
ir ſchaiminas buſiniku
pradeſtyſe.

Penkias ira Dalis makila

Kriſſezlanti kurias kaſnas kriſſeziantis
ſmagos parvinnas yr kalcas eſti
makieti bei permante.

Pirma Dalis.

ſadans/alba deſchintis Dewa priſſaktus

Antra Dalis.

Dvilika ſtraipſezis weras Kriſſezlantis
kure wadinam Credo.

Treczia Dalis.

Malba Pana alba praſchimas, kure wa
dinam, pateris.

B

Bietwirts

Katechismus – uvedení obsahu

[Následuje četba překladu, viz materiály v ISu]

První litevská KNIHA

Kietwirta Dalis.

Swetastis alba sacramentai basniczias
tatai esti, krikostas schwintastis, Kunas ir
kragis pana musu Jesu Christusa etc.

Penkta Dalis Catechisma

Pehta dalis ape istatima vredit, tatai esti,
ape giwenima kasna smagaus kaip tur
giwenti sawa stany pagal Dewa walias

D

Irma Dalis.

Deschintis Dewa pryssakimu.

i. Pirmas.

Ne tureki kyca Dewa preg manes.

ij. Antras.

Ne gimti warda pana, Dewa tawa na
prasnai.

lij Tretzas

Katechismus – první část

Desatero

1. V jednoho Boha věřiti budeš.
2. Nevezmeš jména Božího nadarmo.

První litevská KNIHA

iiij. Trečas.

Aminti idant diena schwenta schwas-
stumbi.

iiij. Kictwirtas.

Cziastawaki tewa ir matina tawa iei narl
ilgai giwenti ant sziemes.

v. Penktas.

Ne ofimuschki.

vj. Schestas.

Ne tšzaki swectimas materis.

vij. Sekimas.

Ne waky.

viiij. Aschimas.

Ne liudiki prysch artima tawa neteisaus
liudima.

B ų ix Dewins

Desatero

3. Pomni, abys den sváteční
světil.

4. Cti otce svého i matku svou,
abys dlouho živ byl na zemi.

5. Nezabiješ.

6. Nesesmilníš.

7. Nepokradeš.

8. Nepromluvíš křivého svědectví
proti bližnímu svému.

První litevská KNIHA

Desatero

9. Nebudeš dychtit po domě svého bližního.

10. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku nebo po jeho otrokyni ani po jeho oslu, vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.

ix. Dewintas

Ne gieski hukla arcima tawa

x. Deschintas

Ne gieski materis la, nei berua, nei mert gas, nei lauczia, nei aschila, ir ne wena: daitka durssai ia esti.

Xarsa Dewa grassunas

Jrmalanes sadegimas ape wisus prisaktimus. Ischwadu Knigasu. xv. Cap. Asch essni Panas Diemas tawa, Macznas, Xierschtawioffs. Aclakasis piktenibes cie wu ant sunu ig erete ir Kierwirra eyle gimines schieu kure manes neapkiert. Ir darqsis milaschirdigiste ant taktanczia temus, kure mane myl ir serkti prisakimus mana.

II. Antra Dalis Latechisinusa. D wilika straip

scziu weras kritszianiu, per apasch calus schwentosius sugolditu.

i. Pirms

Exodus 20, Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh zárlivě milující. Stihám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají.

První litevská KNIHA

Exodus 20, Já jsem Hospodin, tvůj Bůh, Bůh zárlivě milující. Stihám vinu otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mě nenávidí, ale prokazují milosrdenství tisícům pokolení těch, kteří mě milují a má přikázání zachovávají.

ix. Dewintas

Ne gieistė hiškia arcima tawa

x. Deschintas

Ne gieistė materis la, nei berwa, nei mer-
gas, nei iauczia, nei aschila, ir ne wena:
dauka durssai ia estė.

Narsa Dewa grassunas

Jrmalanes šadegimas ape wisus prisaki-
mus. Ischwadu Knigasu. xx. Cap. Asch
essni Panas Diewas tawa, Macznas,
Nierschtawisss. Aclakasis pikrenibes tie-
wu ant sunu ig erete ir klerwirta eyle gimis-
nes schieu kure manes neapktent. Ir dar-
sis milaschirdigiste ant tokstanczia temus,
kure mane myl ir serkti prisakimus mana.

II. Antra Dalis Cate-
chismusa. Dwilika straip

szis weras krikščianiu, per apasch
calus schwentosius sugalditu.

i. Pirms

Katechismus – druhá část

Dvanáct bodů křesťanské víry
(tzv. *Krédo*, neuvádím)

I. Pirnas straipstis
weras.

Utkis ygi Diewa tewa wysagalintigi, su
twereagi dagaus ir zemes

ii. Antras

Ir ygi Jesu Christu sunu ia wenatigi, pa
na musu.

iii. Tretes straipstis

Kur sai prasidetase isch dwases schwinta
ses, gimes isch Marias mergas czistas,

iiii. Kietwirtas.

Kientheia pa Penskuu Platu, nokrisa
watas, nomires ir pakastis.

v. Penktas straipstis

Doszegie ig peklas, trete dlena isch nomis
rusuio kteliese

vi. Scheftas

Dschfegie ant dangaus ssad padeschines
B iiij. Dwinz

I. První článek víry

Věřím v Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země.

II. Druhý

I v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho.

III. Třetí článek

Jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny,

III. Čtvrtý.

Trpěl pod Pontiem Pilátem, ukřižován umřel i pohřben jest.

V. Pátý článek

Sestoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých

VI. Šestý

Vstoupil na nebesa, sedí po pravici

nes Diawa terwa wyssa galinczala

vij. Sekmas.

Isch te atcis suditu giru ir numirufuio.

vij. Aschmas straipstis

Titiu ingi dwase schwentage.

ix. Dewintas straipstis.

Titiu suryntimu schwentu kritsezianiu,
schwentuiu draugiste.

x. Deschintas.

Titiu greku atleidima.

xj. Lickas straipstis.

Titiu luna isch nomirufuio klalima.

**xij. Antras lickas
straipstis.**

Titiu pasmeres amfima sitata. Amen.
iij. Treczia

Boha, Otce všemohoucího

VII. Sedmý.

odtud přijde soudit živé i mrtvé.

VIII. Osmý článek

Věřím v Ducha svatého.

IX. Devátý článek.

Věřím v svatou církev křesťanskou, společenství
svatých.

X. Desátý

Věřím v odpuštění hříchů.

XI. Jedenáctý článek.

Věřím ve vzkříšení těla.

XII. Dvanáctý

Věřím v posmrtný věčný život. Amen.

III. Treczia Dalis

Alba pānā, kure patis pānas Chri-
stusas palita ir matie kaipo, gy turim pra-
schiti. S. Matheiusi. vj. cap. Schita essi.

**Lewe musu kurts essi
Dangusu.**

- I Schweskiefe wardas tawa.
- II Ateik karaliste tawa.
- III Baki tawa walsa kaip dagui tarp
ir semeie.
- IIII Dona musu wysjudieny dodi mumus
ny.
- V Ir atleid mumus musu kaltibes, kaip
mes atleidem musu kaltimos.
- VI Neued mas ingi pagundima.
- VII Bee gielbek mys nogi wysa plka.
Amen.

B iij iij. Diet:

III. Třetí Část

Modlitba páně, kterou sám pan Kristus nám nechal a učil, jak máme ho prosit.

**Otče náš, jenž jsi
na nebesích.**

- I Posvěť se jméno tvé.
- II Přijď království tvé.
- III Bud' vůle tvá jako v nebi, tak i na
zemi.
- IIII Chléb náš vezdejší dej nám dnes.
- V A odpusť nám naše viny jako i my
odpouštíme našim viníkům.
- VI A neued' nás v pokušení.
- VII Ale zbav (nebo: chraň) nás od
zlého.
Amen.

III. Kieturta Dalis ape

Swetastis alba sacramentos bazniczias.

Ape Swetastis Krikschta

Schwentala.

Kriksstas ne esti tektai prastas wondo,
bet esti prisakimapi Dewa prerakintas, ir
su zadziu suglaustas, taipo kaipo schwen-
taie Euangelyaie paraschie, ira. s. Mathe-
iupj. tapagaliansiagi Salwagi.

E Idami makitiet wisas smanes krikstis
dame las Vardana Tiewa ir Su una-
us ir Dwases schwentases.

S zadis Dewa, ir zadegimas schwentas
mimpj Markupi / tapagaliansemi pa-
guldime apraschitas esti tais zadels.

Kurssai tikies ir bus ap

krikstas bus ischganitas kursai
ne inggieties bus pakalintas.

Pasietai alba naudas krikstas schwentala.

I Kriksstas schwentasis dara smaguy gre-
ta acleidima ir Dewas tewas tam
smagni per sawa sunu Jesu Christu
dost dwase schwentage.

q. Ischgana

III. Čtvrtá část (uvádím zkráceně)

O svatostech církevních

O svátosti Křtu svatého

Křest není jen obyčejná voda. Má veliké
užitky:

I. Přes svatý křest jsou lidem odpuštěny
hříchy a bůh člověku poskytuje svatý duch.

II. Křest nás spasí od věčné smrti a od zlého
dávla.

III. Věčný život dává, tj. království nebeské.

O svátosti Oltářní nebo Těla a krve
páně.

O odpuštění hříchů

Janas II.

In diebus dwase schwenege, kurlu tektat
atleiste grebno, schlet bus atleisti, Kuris
rektai notwerste, notwereti bus.

V. Penkta Dalis ape

Statutus vrede alba giventima.

Pirmas sigistatimes Biskupa bas inezias.

S. P. I. Chlmo. it.

Jei kurssai Biskupistes vrede gieldza tasat
giera darba gield. Keil tadrin idant Bisku-
pas buer cistkas jr nepatepea koma. Ver-
nas materis wiras, ne tingus, crejwas
ramas, prateliskas, gadnus makiel, ne
gireutle, ne zbradnuis, ne narde biantans.
zista, bet teissus, talims nog lakamstwas,
kurssai sawa hukl gieraſ rbeda, kurssai
sonus eareti sawa maczele pasluschnus,
suroisakiu weslibijmu. A jei kurssai
eikra hukla rediet nemaſ, kuris badu Bas-
niczie Diawa redis? Menawias leib pa-
sporecs ig apskatinima necesniku ne igi-
puleu, Keil prektam ie m giera eareti ludie
ma nog prasch ilimur:ieib ne igipuleu yng
gieda r. iel sch. a. a. necesniku.

Katechismus – pátá část

O povinnostech stavů:

Biskupové

Kněží

Věřící

Páni

Podřízení

Muži

Ženy

Rodiče

Děti

Sluhové, služky, chasa

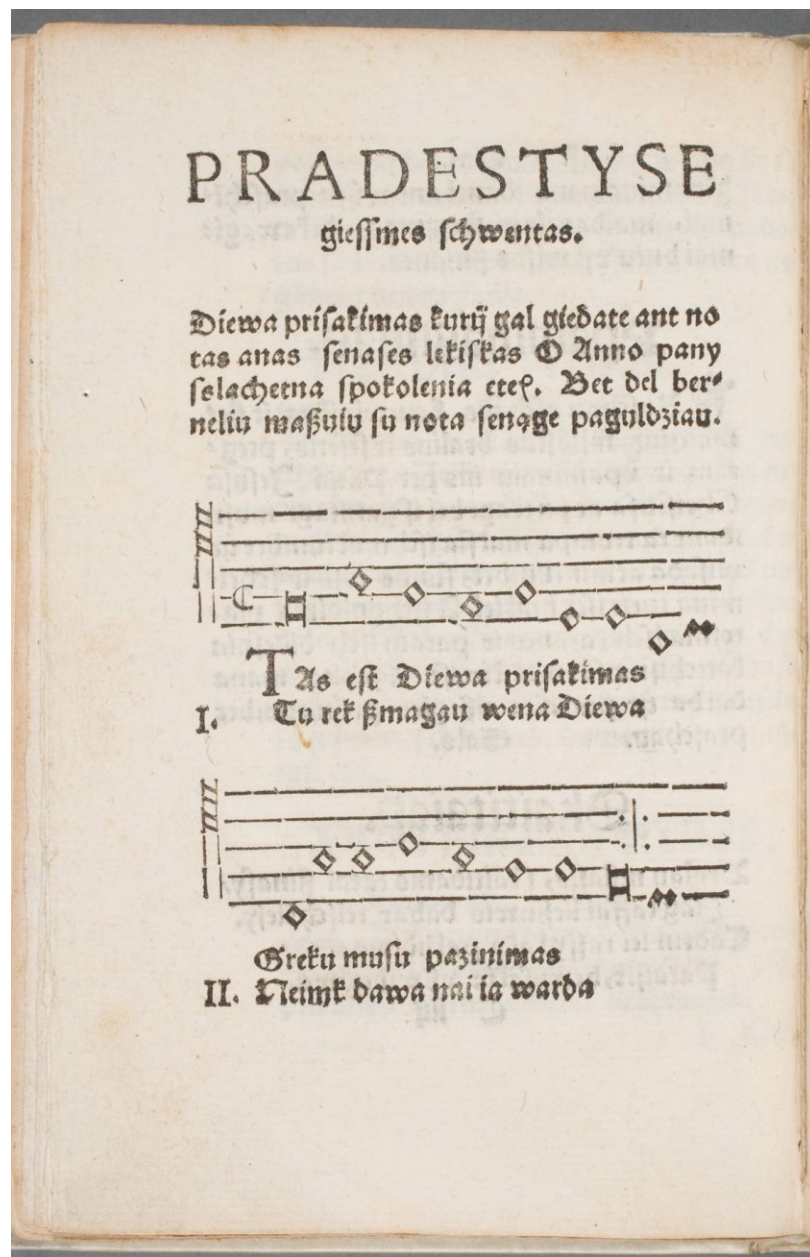
Dospělí muži a mladí muži

Dospělé ženy a dívky

Vdovy

Všichni lidé

První litevská KNIHA

Zpěvník

11 zpěvů

Poprvé v litevštině je zaznamenána
melodie.

První litevská KNIHA

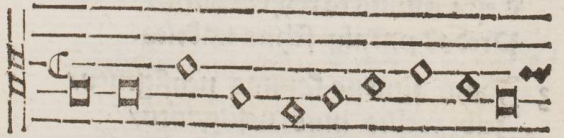
Jesus bila greschnij eikiet manesp/
Prileistiet susimilei mane sawesp/
Liekarians swaikimo ne est reika/
Ba ia maikla swaikiegi tur vs ioka.

Jei galeiei sawoy ischganiey
Kam bereiktu man vs tawo nomirtye/
Tas skals tawo neeur gielbeti/
Jei tu pats sau gali swaikata doei.

Jei tikiesi ta isch schirdes wisas/
Ir taip tikrai skielpsi sawa nastrais/
Tada iau gierai priestcaisei /
Ir tu penulstu dusche papenetei.

Vaiszans smagau netari apleisti/
Kaltas tu esi artima mileti/
Jei tawa gawu padegima/
Kaip tu pats gawai nog Dewa tewa.

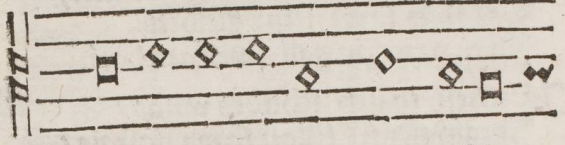
Christe qui lux es et dies.

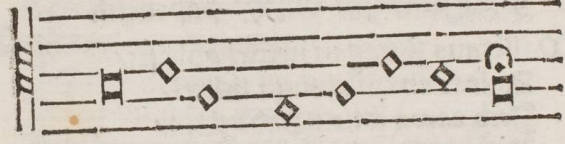
Christau Dena esti ir schwesibe/
Nactes

Nactes nodengij tamfibe/

Schwesibes schwesums tu esi

Schwesibe schwenta apreischti.

2 Prascham schwentasis musu weschpatie
Sangat mus schiea naktie/
Cesta mums tarwyp athilfis/
Predok pakala schas nakties.

3 Idant sunkus sapnas neufgrutu/
Jei welus mus nesugawu/
Ir kuns iem icib ne prylietu/
Kaltus mus nepadaritu.

Zpěvník

Ukázka:
poslední zpěv z
Katechismu

